

УДК 94(47) «1908»

С. І. ПОЛЯКОВ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**БАЗЕЛЬСЬКИЙ З'ЇЗД ГРУП СПРИЯННЯ 1908 р.
ПРО ВЗАЄМОДІЮ РСДРП ТА БУНДУ ЗА КОРДОНОМ***

Досліджено рішення Базельського з'їзду груп сприяння щодо взаємодії в еміграції організацій РСДРП та Бунду, які були закладені прийнятим IV (об'єднавчим) з'їздом РСДРП проектом умов об'єднання двох найбільших політичних партій Росії початку XX ст.

Ключові слова: IV (об'єднавчий) з'їзд РСДРП 1906 р., організаційні засади партійного будівництва, національні соціал-демократичні партії Росії початку XX ст., Базельський з'їзд груп сприяння РСДРП 1908 р., Бунд, Центральне бюро закордонних груп сприяння РСДРП.

Исследованы решения Базельского съезда групп содействия о взаимодействии в эмиграции организаций РСДРП и Бунда, основу которых составлял принятый IV (объединительным) съездом РСДРП проект условий объединения двух крупнейших политических партий России начала XX в .

Ключевые слова: IV (объединительный) съезд РСДРП 1906 г., организационные основы партийного строительства, национальные социал-демократические партии России начала XX в., Базельский съезд групп содействия РСДРП 1908 г., Бунд, Центральное бюро заграничных групп содействия РСДРП.

Розглянувши питання про перебіг конфлікту між ЗЦБ та ЗБЦК РСДРП і компетенційну колізію ЗЦБ як виборного органу груп сприяння, делегати Базельського з'їзду на IV-му засіданні заслухали та обговорили доповідь З. Гуревича (Бурова) про об'єднання РСДРП з національними соціал-демократичними організаціями. Складність ситуації полягала в тому, що обмеженість у часі не дозволяла делегатам глибоко занурюватися в історію і теорію питання. Вони ясно усвідомлювали, що місцеві партійні організації (в тому числі і закордонні групи сприяння) зобов'язані, з одного боку, підкоритися рішенням Стокгольмського з'їзду, а з другого, – вимушені приректи себе на заокруглювання усіх кутів конфліктних ситуацій, які утворювали-

© С. І. Поляков, 2014

* Закінчення. Початок у вип. 8 за 2013 р.

ся під час теоретичного обґрунтування та практичної реалізації плану дій, спрямованих на реалізацію постанов з'їзду. Окремою теоретичною проблемою стала проблема об'єднання з національними соціал-демократичними організаціями за кордоном. Тим більше, на Стокгольмському з'їзді пролунала така думка: необхідно вести боротьбу за принципи, а життя саме доведе справедливості того чи іншого принципу. Отже, при розробці конкретного плану дій не вдалося уникнути обговорення загальних теоретичних проблем. На думку делегатів, найбільш послідовним і принциповим противником з питань об'єднання був Бунд. Чому так?

Бунду як політичній партії належала величезна заслуга у становленні російської соціал-демократії. Із дев'яти делегатів I з'їзду РСДРП (1898 р.) п'ять мали єврейське походження, три делегати представляли Бунд. Він увійшов у загальноросійську соціал-демократичну партію як автономна організація в питаннях щодо роботи серед єврейських робітників. У першій половині 1903 р. Бунд остаточно сформулював свою позицію в організаційному питанні загальнопартійного будівництва, ультимативно вимагаючи визнати його «єдиним представником єврейського пролетаріату», і вона не стала випадковістю. В умовах Російської імперії процес національного партійного будівництва проходив нерівномірно. Перші національні політичні партії з'явилися саме в регіонах, передусім на північному заході і в Закавказзі, зі сталими і давніми традиціями визвольного руху. Різнилися і темпи партійного будівництва як такого. Воно значно просувалося уперед в тих губерніях, в яких соціальний та культурний рівень етносу був значно вищим, ніж в інших регіонах імперії. Партійні активісти жваво обговорювали проблеми теорії, вирішували питання стратегії і тактики, створювали організації, які мали більш-менш визначені критерії членства в партії. І навпаки, в регіонах з низьким рівнем національної самосвідомості населення політичне самовизначення, ідеологічна та організаційна диференціація проходили пізніше і повільніше. Певна асинхронність партійного будівництва, що склалася об'єктивно в масштабах імперії, загострювала боротьбу за особисте або партійне лідерство у визвольному русі взагалі. «Старі» партії, що виникли раніше, вчасно підхопивши «пальму першості», будь-що намагалися міцно утримувати її у своїх руках, коли мова йшла про взаємини з «новими» партіями. Бундівці вважали себе саме «старою» партією.

На II з'їзді РСДРП (1903 р.) при обговоренні питання про місце Бунду в партії представник ЦК Бунду М. І. Лібер-Гольдман зая-

вив (цитуємо мовою оригіналу. – С. П.): «Я констатую тот факт, что здесь обсуждается вопрос, нужна ли самостоятельная организация еврейскому пролетариату. Поднят странный вопрос, нужен ли Бунд вообще. Поднимать теперь подобного рода вопрос, поднимать этот вопрос на шестом году со времени основания Бунда, после того, как он играл столь видную роль во всей истории нашей партии, могут лишь люди, родства не помнящие (Председатель просит быть спокойнее). Я удивляюсь, что здесь история Бунда изображена таким образом. За время существования Бунда возникла прямо грандиозная картина еврейского рабочего движения. Революционная волна разлилась по всему району, где живет еврейский пролетариат; париев Бунд обратил в огромную революционную силу, но этого наши товарищи не видят. Нужно с горечью отметить, что правительство лучше оценивает результаты нашей работы, чем наши товарищи» [1, с. 70].

Насправді обговорювалися зовсім інші питання, на що вчасно звернув увагу Л. Д. Троцький: «Я с удивлением слышал, когда т. Либбер говорил о желании нашем уничтожить Бунд. Что это значит? Хотим ли мы уничтожить тех физических лиц, которые входят в организацию Бунда? Хотим ли мы уничтожить ту плодотворную работу по развитию сознания еврейского пролетариата, которую совершает Бунд и на которую напирал т. Либбер? Или же мы хотим «уничтожить» в Бунде лишь специальную форму его положения в партии? Бунд, как единственный представитель интересов еврейского пролетариата в партии и перед партией, – или Бунд, как специальная организация партии для агитации и пропаганды среди еврейского пролетариата? Так может быть поставлен вопрос» [1, с. 71]. Це лише один приклад гострої дискусії з принципового питання. П'ятий з'їзд РСДРП рішуче відхилив ультиматум бундівців. У відповідь делегація Бунду, покинувши з'їзд, заявила про свій вихід із РСДРП [1, с. 428, 440, 501–514].

У 1906 р. на IV з'їзді РСДРП М.І. Лібер-Гольдман, констатуючи зміни у політичній ситуації, розширення робітничого руху в умовах революції, а також вказуючи на негативні наслідки недовіри і злостивості, що виникли у стосунках двох партій у результаті розриву організаційних зв'язків, сказав (цитуємо мовою оригіналу. – С. П.): «Социал-демократия должна делать из этого тот практический вывод, что классовая борьба пролетариата всей страны требует существования единой, сильной, сплоченной партии... РСДРП будет охватывать все стороны жизни и постепенно будет выливаться именно в ту организационную форму, которая нам представляется в виде единой

сильной партии, опирающейся на пролетарские массы каждой национальности... И вот перед нами два пути: одни говорят, что Российская социал-демократия стоит на одном организационном принципе, мы – на другом; будем же вести борьбу до тех пор, пока друг друга не съедим. Другие говорят: Российская социал-демократия стоит на одном принципе, мы на другом, но у нас с Российской социал-демократией общее все от начала до конца: у нас одна программа, одна тактика, одни стремления, одно прошлое, одно будущее. Мы спрашиваем себя: какой же путь является для нас наиболее целесообразным?» [7, с. 428–429].

І загальноросійські, і національні партії ставили за мету проведення системних реформ в усіх без винятку сферах суспільного життя. Що їх об'єктивно об'єднувало? Перш за все, вони були близькими за ідеологічною, теоретичною ознакою, тому що майбутнє Росії вони пов'язували не стільки з демократичною республікою, скільки з соціалізмом. Програмні положення передбачали побудову соціалістичного суспільства на основі революційних перетворень. Складність співвідношення «соціального» і «національного» полягало в тому, що і загальноросійські, і національні партії однаково визнавали необхідність вирішення і соціального, і національного питання. Але... Загальноросійські партії першочергового значення надавали соціальному питанню, вирішували національне питання у контексті соціалістичного ідеалу в цілому, вважаючи, що визволення націй є природним результатом перемоги демократії і соціалізму. Отже, пріоритет соціального питання не можна розцінювати як ігнорування національного питання як такого. Хоча слід визнати, що сам по собі такий пріоритет викликав певну тривогу у тих, хто віддавав перевагу «національному», а русифікаторська політика самодержавства лише посилювала їх занепокоєння.

У російських соціал-демократів викликало тривогу те, що спроби бундівців виражати інтереси єврейської нації суперечило декларованим ідеологічним принципам, а це кваліфікувалося як пряма загроза інтернаціоналізму, єдності трудового народу різних національностей у боротьбі за соціалізм. Національний характер партії виявлявся в тому, що провідне місце в системі партійних пріоритетів належало вирішенню національного питання як першої і необхідної умови для подальшої державної перебудови імперії. Ідея національного відродження відігравала важливу, якщо не визначальну, роль у процесі формування національних політичних партій взагалі [3; 4].

Така логіка мислення віддзеркалювалась й на міжпартійних відношеннях. Бундівці, наприклад, визнавали необхідність єднання з РСДРП у практичній роботі. Однак намагалися зберегти організаційну незалежність або об'єднатися на федеративній основі при збереженні повної самостійності в питаннях діяльності серед єврейських робітників. Принципова позиція РСДРП щодо злиття в єдиній партії усіх національних організацій сприймалася не як інтернаціоналізм партійного будівництва заради загальних цілей класової боротьби, а як прояв партійного шовінізму, проти якого необхідно вести ідейну боротьбу.

У період революції 1905–1907 рр. обидві партії в багатьох ситуаціях діяли спільно, що, безумовно, згладжувало гостроту їх протистояння. Політична ситуація вимагала поновлення організаційних партійних зв'язків. Але наскільки обидві партії були готові до вирішення цієї проблеми? Для більшовиків, наприклад, не існувало альтернативи територіальному принципу створення та діяльності парторганізацій. Більше того, у проекті резолюції, підготовленому до IV з'їзду, вони стверджували, що переважна більшість партій вже відмовилась від федералістського принципу, в багатьох містах функціонують об'єднані комітети національних соціал-демократичних організацій. На їх думку, майбутній з'їзд повинен використати накопичений досвід щодо формування об'єднаних комітетів у кожній місцевості, розробити найефективніші заходи для повного і остаточного злиття усіх національних соціал-демократичних партій Росії в єдину РСДРП [7, с. 486]. Меншовики спеціального проекту резолюції не готували, але на самому з'їзді рішуче підтримували платформу більшовиків.

Якщо СДПіЛ та ЛСДРП (СДЛК) об'єдналися з РСДРП на основі того, що визнавалися територіальними організаціями, які ведуть роботу серед робітників усіх національностей, що проживають на відповідній території, та об'єднують діяльність усіх парторганізацій, то Бунд увійшов у склад РСДРП як соціал-демократична організація єврейського пролетаріату, не обмежена у своїй діяльності районними межами. Обидві партії пішли на поступки. Компроміс був явним і свідомим, тому що в лавах обох партій існували радикально налаштовані групи, які вважали неприпустимим поєднання територіального і національного принципів у партійному будівництві. Тому перед делегатами з'їзду виникла дилема: або-або. Причому слід відзначити, що на відміну від деяких сучасних дослідників делегати-бундівці жодного разу у ході дискусії не дорікали РСДРП в ігноруванні національного

питання. Мова йшла про єдність партії в багатонаціональній країні та способи об'єднання робітників різних національностей заради спільної боротьби проти самодержавної влади. Прибічники або супротивники об'єднання намагалися ґрунтовно викласти свою позицію.

Аргументи «за» об'єднання РСДРП та Бунду: Бунд раніше входив до складу РСДРП. Навіть після II з'їзду РСДРП обидві партії частогусто стикалися між собою. Виникло набагато більше підстав для об'єднання РСДРП з Бундом, ніж з будь-якою іншою національною організацією; партійні принципи залишались незмінними, але революційні події в Росії вимагали об'єднання усієї соціал-демократії; в результаті об'єднання діяльність центральних установ і місцевих організацій Бунду перетвориться у технічну роботу, а Бунд як такий втрапить значення самостійної політичної організації; об'єднана партія матиме значно кращий якісний склад, у партійні організації увійдуть прекрасно організовані єврейські пролетарії, яких слід використати в загальних інтересах; РСДРП зацікавлена у роботі серед єврейського населення в усіх регіонах країни; об'єднана партія завдяки Бунду поближчає до єврейського пролетаріату; процес об'єднання повинен бути питанням техніки, а не боротьби за принципи; з практичної точки зору набагато краще дати Бунду право національної організації, ніж можливість виступати особливою партією; принципові розбіжності занадто роздуті; дійсно широка пролетарська партія не повинна лякатися суперечок, тим більше, що між РСДРП та Бундом не існує протиріч у питаннях теорії марксизму, програми і тактики; розбіжності з організаційного питання можуть бути подолані в межах єдиної партії у ході ідейної боротьби, яка врешті-решт сприятиме вирішенню спірних проблем та встановленню правильної позиції; об'єднання обох партій необхідно для успішної боротьби проти сіонізму.

Аргументи «проти» об'єднання РСДРП та Бунду: жодних підстав для компромісу не існує взагалі, бо ані РСДРП, ані Бунд не змінили своїх позицій щодо організаційного питання; РСДРП завжди виступатиме за територіальну автономію, проти принципу федерації; Бунд не відмовляється від ролі політичного керівника єврейського пролетаріату, не перетворюється у технічну організацію; відмова від об'єднання з Бундом не ізолює єврейський пролетаріат від загальноросійського революційного руху, тому що у складі РСДРП перебуває достатня кількість єврейських робітників, які спроможні забезпечити вплив російської соціал-демократії на єврейське населення; для успішної боротьби проти самодержавства російським соціал-демократам необ-

хідна загальна організація усіх національностей; Бунд може входити у її склад лише на правах автономної організації єврейського пролетаріату; об'єднання РСДРП з Бундом може стати прецедентом для робітників інших національностей, що загрожує принципу інтернаціоналізму та єдності партії; на відміну від СДПіЛ та ЛСДРП (СДЛК) Бунду для об'єднання з РСДРП бракувало матеріальної основи – чітко визначеної території діяльності.

Прибічники та супротивники об'єднання ставили на порядок денний різнопланові питання. Одні делегати у ході обговорення з'ясували теоретичні проблеми, зокрема несумісність територіального принципу організації партії з федеративним, інші – акцентували увагу на практичних аспектах щодо припустимості або неприпустимості компромісу тощо. На нашу думку, настрої більшості делегатів щодо проекту договору про об'єднання найбільш показово висловив представник РСДРП Р. А. Цейтлін (цитуюмо мовою оригіналу. – *С. П.*): «... Если бы проект договора был построен на основе чистого федерализма, он был бы для нас неприемлемым, так как при помощи федерализма Бунд, войдя в партию, раздавил бы ее в своих объятиях. Если же вытравить из договора всякие признаки федерализма, то Бунд будет раздавлен в объятиях партии. Ни мы, ни Бунд не можем согласиться на самоуничтожение. Поэтому, так как объединение необходимо во что бы то ни стало, то оно может совершиться лишь при помощи обоюдных уступок. С этой точки зрения я считаю вполне приемлемым проект комиссии» [7, с. 437].

Об'єднання Бунду з РСДРП розширило можливості його участі у вирішенні питань загальноросійського соціал-демократичного руху. Принаймні численні критики революційних партій вже не зловтішалися через те, що Бунд нібито існував «поза» РСДРП. Якщо на IV з'їзді РСДРП Бунд представляли три делегати, то на V з'їзді – 57 [6, с. 626–627, 629; 7, с. 541]. У 1906–1910 рр. бундівці Р. А. Абрамович, І. Л. Айзенштадт, А. І. Вайнштейн, Ф. М. Койген, А. І. Кремер, М. І. Лібер, В. Д. Медем, М. М. Розен, входили до складу ЦК РСДРП.

Суперечливість взаємодії РСДРП з національними соціал-демократичними організаціями полягала в тому, що останні, на думку багатьох, отримали якийсь «незрозумілий» статус. СДПіЛ та ЛСДРП (СДЛК) визнавалися територіальними організаціями, однак жодний обласний комітет РСДРП не міг зрівнятися з ними в обсязі повноважень. Бунд взагалі не був пов'язаний у своїй діяльності територіальними рамками. Партії зберегли свої програми, мали широку автоно-

мію у регулюванні організаційних відносин, самостійно проводили агітацію та пропаганду, визначали необхідність участі (або неучасті) у загальнопартійних з'їздах і конференціях. Часто-густо було неможливо чітко відокремити автономістську модель об'єднання партії від федералістської.

Навіть при такому формальному стані речей національні партії не зберегли позиції «стороннього спостерігача» у боротьбі більшовиків проти меншовиків – основних фракцій РСДРП. У роки першої російської революції вони більше симпатизували більшовикам. Зокрема, Бунд виступив ініціатором скликання декількох міжпартійних конференцій, солідаризувався з більшовицькою фракцією РСДРП з тактичних питань, підтримав бойкот Булігінської та I Державної думи, союз пролетаріату і селянства, виступив проти лозунгу утворення кадетського міністерства. У період реакції, коли завдання реорганізації РСДРП у нових політичних умовах перетворилося в першочергове питання, національні соціал-демократичні партії спробували примирити основні фракції. Але ідейна боротьба була настільки нищівною, що керівництво цих партій було вимушено відмовитися від нейтральної точки зору, перенести дискусію про «історичну правоту» більшовизму та меншовизму у свої власні партійні організації, однозначно визначитися у міжфракційній боротьбі, що у свою чергу спричинило внутрішню кризу, розшарування на прибічників більшовиків і меншовиків у лавах національної соціал-демократії.

Стисло проаналізувавши документи IV з'їзду РСДРП, З. Гуревич (Буров) поставив перед делегатами запитання: «Що ж урешті-решт вийшло з так званого об'єднання?». На його думку, РСДРП перетворилася на звичайного «пасинка», адже національні соціал-демократичні організації були визнані цілком самостійними зі своїми з'їздами та ЦК, а російська ж частина партії нічого схожого на це не мала. У справі російських соціал-демократів втручався увесь ЦК, до складу якого, до речі, входили також члени ЦК національних соціал-демократичних організацій. Таким чином, вплив був одностороннім, на користь національних партій. Як реагував би Бунд, якщо б ЦК РСДРП надумав втручатися у справи закордонних груп сприяння Бунду? Питання риторичне, бо Бунд відреагував би негативно.

Підкоряючись партійній дисципліні і уникаючи гострих висловлювань на адресу резолюцій Стокгольмського з'їзду, З. Гуревич (Буров) дуже обережно охарактеризував «ціну» компромісу. IV з'їзд, усвідомлюючи необхідність компромісу, з певних причин не зміг пе-

редбачити усіх його реальних наслідків, й тому навіть не натякав на будь-яке применшення прав російських організацій. Під час перемовин представники від РСДРП наполягали на тому, що має відбутися або повне злиття організацій, або усіх суб'єктів об'єднання необхідно наділити абсолютно рівними правами. У будь-якому разі права російських організацій в об'єднаній РСДРП не можуть бути обмежені. Питання про дійсне об'єднання (злиття організацій) є актуальним лише для російської частини РСДРП, бо в Росії існують необхідні політичні умови – загальні завдання боротьби проти самодержавства. У відносинах з національними соціал-демократичними організаціями закордонна частина РСДРП виступала і виступатиме рівноправною, самостійною одиницею, а за кордоном цілком достатньо організувати координацію дій [5, с. 51–53].

Теоретичні аспекти об'єднання груп сприяння РСДРП з національними соціал-демократичними організаціями за кордоном, що стали обґрунтуванням плану координації дій, висвітлювали у своїх виступах Авдеев, Варламов, Волков, Л. Г. Дейч, Добрін, Кузнецов, Михайлов, М. Ф. Назарьев (Петров), Недолін, Олександров, Рудніков та інші, які представляли Закордонне центральне бюро, Організаційну комісію, групи сприяння РСДРП в Антверпені, Базелі, Берні, Відні, Давосі, Женеві, Лондоні.

Кузнецов звернув увагу на відмінності умов у Росії та за кордоном і породжувані ними наслідки для об'єднання РСДРП з національними соціал-демократичними організаціями. Соціально-політичні умови, які зумовили необхідність об'єднання РСДРП з національними організаціями, за кордоном відсутні. Тут російські соціал-демократи опинилися нібито у порожньому просторі, бо бундівці та інші «націонали», яких у свою чергу революція і контрреволюція примусила об'єднатися з РСДРП, існували за кордоном окремо, діяли лише в інтересах власних організацій. Перебуваючи у складі груп сприяння РСДРП, вони проводили свою лінію, тобто організаційно і політично «експлуатували» російських соціал-демократів. Групи РСДРП як цілісні утворення використовувалися так званими «націоналами-локалістами» у власних цілях. Боротися проти такої партійної тактики, на думку Кузнецова, можна за допомогою федерації [5, с. 53].

Цю думку підтримав Варламов, який заявив, що в Росії з огляду на соціально-політичне становище в країні російські соціал-демократи продовжували б і далі виступати за об'єднання. Але за кордоном немає ні політичних виступів, ні тактики. Якщо закордонні організації працюватимуть заради сприяння партії, то допомога надава-

тиметься усій партії в цілому. За таких умов національні організації навряд чи не погодяться на об'єднання. Отже, з одного боку, існування за кордоном окремих організацій є неминучим явищем, а з другого, – об'єднання для проведення загальних акцій матиме лише форму федерації. Він вважав неприпустимим втручання національних частин партії у внутрішні справи, бюджетні права груп сприяння РСДРП [5, с. 54].

М. Ф. Назар'єв (Петров) у своєму виступі назвав делегатам з'їзду один цікавий факт щодо відносин з національними організаціями: якщо латиші та поляки вимагали об'єднання, то бундівці не бажали навіть слухати про нього. Що робити в такій ситуації? Домагатися федерації або повного злиття? Єдино можливим засобом забезпечення міжпартійного співробітництва він вважав федерацію, в якій російська частина партії зберегла б свою осібну організацію. Першим кроком може бути утворення центру на федеративних засадах. З урахуванням відмінностей між Росією та Західною Європою утворення такого центру є не тільки можливим, але і вкрай необхідним завданням. На території Росії національні організації вели роботу в різних регіонах, майже не спілкуючись між собою, а за кордоном, в усіх великих містах, де перебувала російська соціал-демократична еміграція, існували паралельні організації [5, с. 55–56].

Урешті-решт делегати ухвалили резолюцію «З питання щодо об'єднання з національними соціал-демократичними організаціями», в якій зазначено:

«Виходячи із рішень Об'єднаного та Лондонського з'їздів партії і бажуючи підготувати ґрунт для справжнього об'єднання, з'їзд пропонує закордонним групам РСДРП координувати свої дії на таких засадах:

I. Бюро усіх груп утворюють спільну комісію, яка регулярно збирається для попереднього обговорення питань загального для усіх груп характеру.

Примітка. Бажано при створенні комісії дотримуватися принципу пропорційного представництва для кожної групи, яка об'єднується.

II. Спільна комісія регулярно скликає загальні збори груп для вирішення вищеназваних питань. Рішення ухвалюються простою більшістю голосів.

III. Спільна організація соціал-демократичних клубів, мітингів, бібліотек і читалень, консумів, кас взаємодопомоги, емігрантських кас тощо обов'язкова для усіх груп.

IV. Спільна участь соціал-демократичних груп у роботі по сприянню партії має бути врегульована обоюсторонніми угодами сторін як на місцях, так і у центрах.

V. Кожна організація зберігає самостійність у питаннях агітації та пропаганди.

VI. Загальні з'їзди усіх закордонних організацій РСДРП обговорюють питання, які складають компетенцію спільної діяльності груп на місцях.

Крім того, з'їзд доручає ЦБЗГ РСДРП увійти в перемовини з відповідними національними соціал-демократичними організаціями щодо розробки основ повного об'єднання, доводячи до відома обласних бюро хід перемовин з центрами національних організацій і дотримуючись в остаточній розробці цих основ вказівок груп РСДРП» [5, с. 73].

Таким чином, резолюція зафіксувала два різних моменти: момент координації дій та момент справжнього, повного об'єднання. Перший з них був дійсно реальним і прагматичним, бо за кордоном соціал-демократичні організації мали багато спільних точок перетину. Але взаємодія між ними залишилася в колишній організаційній формі: «дім один – квартири різні». Бажання кожного жити щасливо у спільному домі було цілком зрозуміло, хоча кожний усвідомлював, що він не оминє скрутних ситуацій і проблем. Чи були вони вирішені? Дослідники поки що не дають повної і остаточної відповіді на це запитання.

Відомо, що у серпні–вересні 1912 р. відбулася Віденська конференція організацій РСДРП, в якій взяли участь делегати від РСДРП, а також представники національних та окраїнних організацій. Показово, що в умовах кризи російської частини партії – проведення більшовиками-ленінцями у січні 1912 р. Празької конференції РСДРП – ініціаторами Віденської конференції виступили саме національні і окраїнні організації. Це свідчило про те, що проблема міжпартійного об'єднання була і залишалася актуальною для боротьби соціал-демократії в Росії. Проте делегація Бунду, яка представляла 27 організацій та груп, обиралася на окремій IX-й конференції Бунду, делегація СДЛК – на VII-й окремій конференції СДЛК [2, с. 912–924]. ЦБЗГ РСДРП не мало можливостей направити делегата й обмежилось лише звітом про свою діяльність, починаючи з Базельського з'їзду. Звіт складався зі вступу і таких розділів: «Ідейна робота за кордоном та роль груп у партійному житті», «Фінанси ЦБЗГ», «Видавнича діяльність ЦБЗГ», «Матеріали по закордонному конфлікту». Але питання співпраці, координації дій груп сприяння РСДРП з Бундом, інши-

ми національними соціал-демократичними організаціями за кордоном, про що йшлося на самому з'їзді та в його резолюції, не знайшли у звіті належного аналізу та оцінки [2, с. 903–912].

Бібліографічні посилання

1. Второй съезд РСДРП. Июль-август 1903 года: протоколы. – М. : Госполитиздат, 1959. – 850 с.
2. Конференции РСДРП 1912 года: док. и материалы / отв. ред. В. В. Шелохаев. – М. : РОССПЭН, 2008. – 1119 с.
3. Политические партии России. Конец XIX – первая треть XX века : энциклопедия / отв. ред. В.В. Шелохаев. – М. : РОССПЭН, 1996. – 872 с.
4. Программы политических партий России. Конец XIX – начало XX вв. / отв. ред. В.В. Шелохаев. – М. : РОССПЭН, 1995. – 464 с.
5. Протоколы Базельского съезда заграничных групп РСДРП. – Paris : Изд-во ЦБЗГ РСДРП, 1909. – 78 с.
6. Пятый (Лондонский) съезд РСДРП. Апрель-май 1907 года: протоколы. – М. : Госполитиздат, 1963. – 951 с.
7. Четвертый (объединительный) съезд РСДРП. Апрель (апрель-май) 1906 г.: протоколы. – М. : Госполитиздат, 1959. – 713 с.

Надійшла до редколегії 11.12.2013

УДК 94(477):061.223 “Жук”

А. М. Магурчак

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

АНДРІЙ ЖУК – КОНСТРУКТОР УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЕКТІВ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

(від «Вільної України» до Українського Інформаційного Комітету)

Висвітлено діяльність українського державного діяча Андрія Жука в політичних організаціях, створених у Галичині до початку Першої світової війни.

Ключові слова: Андрій Жук, Український Інформаційний Комітет, «Вільна Україна», українське питання, українська соціал-демократія.

Освещена деятельность украинского государственного деятеля Андрея Жука в политических организациях, созданных в Галичине до начала Первой мировой войны.